

Чжан Лу,

аспірант Інституту мистецтв

Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

Професійна модель особистості учителя музики — керівника шкільного хору

У статті визначено професійні якості вчителя музики — керівника шкільного хору. Серед індивідуальних професійних якостей вчителя музики виокремлено природно-психологічні і набуті особливості, стиль роботи, здібності та творчий імідж; серед педагогічних — ціннісна установка, фахові знання, уміння та навички, методична підготовленість; серед функціональних — досвід практичної роботи з хором колективом, спроможність виконувати функції керівника хору, готовність до здійснення основних видів діяльності.

Ключові слова: особистість учителя музики, професійна модель учителя — керівника хору, професійні якості особистості учителя.

Чжан Лу

Профессиональная модель личности учителя музыки — руководителя школьного хора

В статье определены профессиональные качества учителя музыки — руководителя школьного хора. Среди индивидуальных профессиональных качеств учителя музыки выделены природно-психологические и приобретенные особенности, стиль работы, способности и творческий имидж; среди педагогических — ценностная установка, специальные знания, умения и навыки, методическая подготовленность; среди функциональных — опыт практической работы с хором коллективом, способность выполнять функции руководителя хора, готовность к выполнению основных видов деятельности.

Ключевые слова: личность учителя музыки, профессиональная модель учителя — руководителя хора, профессиональные качества личности учителя.

Zhang Lu

Professional Model of Personality of Music Teacher — School Choir Leader

The article defines professional skills of music teacher — a school choir leader. It is distinguished such individual professional skills of music teacher as natural-psychological and acquired characteristics, work style, abilities and creative image. The identity of the school choir leader is a specific professional model, which combines personal, educational and functional qualities. Individual qualities of personality of teacher, a choir leader, are interpreted as a combination of natural-psychological characteristics acquired in the learning process that determine the trajectory of development of choir and its leader. These qualities are communication and contact, artistic imagination, expressiveness and emotionality, intuition, immediate reaction, volitional element, suggestibility, organization, rigour, kindness, tolerance, empathy, and artistry. Pedagogical qualities of a teacher are examined in combination of valuable adjustment, professional knowledge, abilities and skills and methodical training. It is noted that among teacher's individual qualities it is necessary to distinguish his style of work as established system of ways and techniques of pedagogical and artistic-creative interaction between conductor and musical group. Besides the style of choir leader's work it is mentioned such individual qualities as creative image which includes appearance, scenic image, performing manners, communication style with colleagues and musical group, possessing communicative means of interaction with students. Among the other professional qualities of music teacher — a choir leader — the following qualities are mentioned: experience of practical work with choral group, ability to run the choral group, willingness to perform basic activities among the functional competencies.

Key words: personality of music teacher, professional model of music teacher- choir leader, professional qualities of personality of teacher.

Постановка проблеми. Визначення ключових професійних якостей вчителя музики, необхідних для успішного керівництва шкільним хором колективом, має здійснюватись з урахуванням усіх аспектів не лише диригентсько-хорової,

але й організаційної, педагогічної та психологічної діяльності й мати соціальне та мистецтвознавче підґрунтя.

Проблема формування й розвитку особистості майбутнього вчителя музики, його

професіоналізму, світоглядних позицій, загальної культури й духовно-моральних цінностей є однією з найактуальніших в сучасній педагогіці. За часів суцільної інформатизації та глобалізації до особистості вчителя висуваються все нові і нові вимоги, які полягають в універсальності фахових якостей, підвищенні рівня освітніх послуг та їх моніторингу, відкритості функціонування, створенні умов для особистісного зростання учнів тощо. Тому важливими є такі риси, як духовність, толерантність, демократизм, полікультурність, відкритість, самоорганізація та саморозвиток. Саме від наявності в учителя таких особистісних якостей залежить успішність реалізації навчальних планів, якість освітніх послуг, виховання учнів під час занять, зокрема у позанавчальний час.

Аналіз останніх досліджень та публікацій з означеної проблеми показав, що загальні питання формування особистості сучасного вчителя музики та вимоги до його фахової підготовки знайшли своє відображення у працях таких провідних учених, як: О. Абдулліна [1], Л. Арчажникова [2], Н. Гузій [3], О. Олексюк [4], Г. Падалка [5], О. Ростовський [6], О. Рудницька [7], О. Щолокова [8] та ін. Окремі аспекти самовираження і самоутвердження особистості в хоровій діяльності досліджено в роботах китайських авторів: Лі Цзюньшен [9], Лянь Лю [10], Фен Ібінь [11] та ін.

Але узагальненої моделі особистості учителя музики — керівника хорового колективу, яка об'єднувала б усі важливі професійні якості, ще не розроблено, що й визначило одне із завдань нашого дослідження.

Метою статі є обґрунтування професійної моделі особистості вчителя музики — керівника шкільного хору.

Завдання: дати визначення та розкрити зміст професійної моделі особистості вчителя музики — керівника шкільного хору; запропонувати теоретичну модель особистості вчителя музики — керівника шкільного хору з урахуванням всіх його професійних якостей.

Виклад основного матеріалу. Особистість сучасного педагога співвідноситься з такими загальними змістовними ознаками, як унікальність, активність, відкритість, саморозвиток і саморегуляція [12, 99] у єдності з комплексом професійно-педагогічних компетентностей та функціональної спроможності. Усі вищезгадані ознаки утворюють ключову інтегральну властивість особистості вчителя музики — цілісність.

Особистість керівника шкільного хору ми розглядаємо як специфічну професійну модель, в якій поєднано індивідуальні, педагогічні та функціональні якості.

Індивідуальні якості особистості учителя — керівника хору можна тлумачити як поєднання

природно-психологічних особливостей і набутих в процесі навчання якостей, які визначають траєкторію розвитку музичного колективу й самого керівника. До таких якостей ми віднесли комунікабельність і контактність, творчу яву, експресивність та емоційність, інтуїцію, миттєву реакцію, вольове начало, сугестивність, організованість, вимогливість, доброзичливість, толерантність, емпатію, артистизм.

У площині індивідуальних якостей учителя — керівника хору варто окреслити важливі для успішного здійснення професійної діяльності здібності (організаторські, музичні, творчі, педагогічні, комунікативні, конструктивні, дослідницькі). Серед індивідуальних якостей учителя музики слід виокремити і його стиль роботи як усталену систему способів і прийомів педагогічної і художньо-творчої взаємодії керівника-диригента з музичним колективом. Важливо формувати свій стиль роботи в колективі на таких началах: мажорно-оптимістична робоча атмосфера в колективі, демократизм, опікунство, авторитетність.

Поряд зі стилем роботи у числі індивідуальних якостей керівника хору варто згадати про творчий імідж, що складається із зовнішнього вигляду, сценічного образу, виконавської манери, стилю спілкування з колегами та з колективом, володіння комунікативними засобами взаємодії з учнями.

Педагогічні якості учителя музики ми розглядаємо у єдності ціннісної установки, фахових знань, умінь і навичок та методичної підготовленості. Ціннісна установка характеризує сформованість у вчителя музики соціально значущих цінностей, які виступають загальним орієнтиром в його диригентсько-хоровій діяльності. Ціннісна установка об'єднує позитивне ставлення учителя до обраного виду діяльності, усвідомлення естетичної цінності та виховного потенціалу хорового мистецтва, єдність інтелектуальної, естетичної і духовної сфер діяльності, сформованість загальної культури, бажання і готовність формувати означені якості у своїх учнів. Рівень сформованості фахових знань, умінь і навичок проявляється у вільному оперуванні цими знаннями, що забезпечує успішність практичної роботи керівника хору.

Учителю музики необхідно оперувати знанням концептуальних положень загальної мистецької педагогіки, програмних вимог з музичного мистецтва, основних вимог щодо хорового співу школярів у системі загальної мистецької освіти, методів формування естетичних смаків і ціннісних орієнтацій учнів у процесі засвоєння хорової музики, психологічних особливостей хорового співу й диригування, соціально-педагогічних функцій учнівського хору, професійних вимог до керівника хорового колективу, змісту

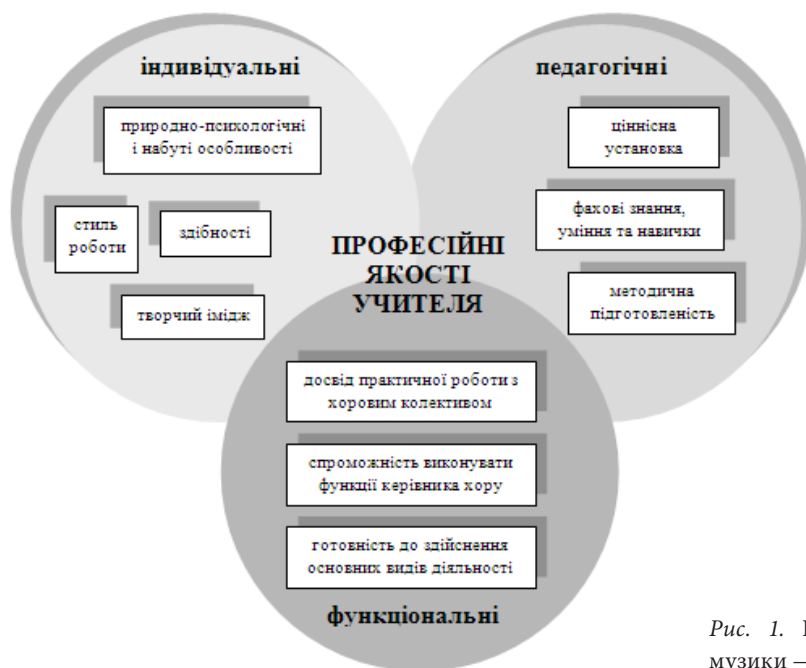

Рис. 1. Професійна модель особистості учителя музики — керівника шкільного хору

диригентсько-хорових дисциплін (хоровий клас, хорове диригування, практика роботи з хором, хорознавство, хорове аранжування, методика роботи з хоровими колективами тощо), принципів класифікації співочих голосів та розподілу їх по хорових партіях, різноманітного за стилями й жанровими ознаками музичного матеріалу (робочого й концертного), придатного до роботи з учнівським хором, методів музично-теоретичного і диригентсько-хорового аналізу творів, специфіки читання хорових партитур за фортепіано, основ обробки, аранжування, перекладення хорового матеріалу для певного складу виконавців; змісту музично-педагогічної, концертної та освітньої роботи учителя музики у загальноосвітньому навчальному закладі, основ сучасних комп'ютерних технологій в музиці.

Серед спеціальних навичок, якими повинен оперувати учитель — керівник хору, ми виокремлюємо такі: музично-аналітичні, слухові, вокально-хорові, диригентські, аранжування, комп'ютерного аранжування та звукозапису, а також набору нот і партитур, роботи зі звукопідсилювальною апаратурою, сценічної діяльності.

До умінь, якими повинен володіти учитель музики — керівник шкільного хору, ми віднесли: організаторські, проєктивні, конструктивні, педагогічні, вокально-хорові й диригентські, музично-виконавські та музично-творчі, аналітичні, дослідницькі.

Вільне оперування ціннісною установкою і цілим комплексом фахових знань, умінь і навичок визначає рівень методичної підготовленості, що ґрунтується на володінні методикою роботи з учнівським хоровим колективом. Функціональні якості особистості учителя музики ґрунтуються на досвіді роботи із студентським хором та шкільними аматорськими хорами, набутому в процесі фахового навчання. Означені якості визначаються трьома складовими: наявністю досвіду практичної роботи з хоровим колективом, вокальним ансамблем; спроможністю виконувати функції керівника хорового колективу; готовністю керівника учнівського хору до здійснення основних видів діяльності.

Урахування всіх професійних якостей особистості учителя музики — керівника шкільного хору дає нам змогу поєднати їх у теоретичній моделі (див. рис. 1), яка може слугувати орієнтиром для диригентсько-хорової підготовки студентів до роботи у загальноосвітніх навчальних закладах.

Висновки. У статті обґрунтовано професійну модель особистості вчителя музики — керівника шкільного хору. Наведено визначення професійної моделі особистості вчителя музики — керівника шкільного хору, розкрито її зміст та запропоновано теоретичну модель особистості вчителя музики з урахуванням всіх його професійних якостей.

ДЖЕРЕЛА

1. Абдуллина О.А. Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования : [для пед. спец. высш. учеб. завед.] / О.А. Абдуллина. — М. : Просвещение, 1990. — 141 с.
2. Арчажникова Л.Г. Теоретические основы профессионально-педагогической подготовки учителя музыки : дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.01 «Теория и история педагогики» / Л.Г. Арчажникова. — М. : НИИ ОП АПН СССР, 1986. — 442 с.
3. Гузій Н.В. Педагогічний професіоналізм: історико-методологічні та теоретичні аспекти : [моногр.] / Н.В. Гузій. — К. : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2004. — 243 с.
4. Олексюк О.М. Музично-педагогічний процес у вищій школі / О.М. Олексюк, М.М. Ткач. — К. : Знання України, 2009. — 123 с.
5. Падалка Г.М. Актуальні проблеми професійної підготовки вчителя музики / Г.М. Падалка // Теорія і методика мистецької освіти : зб. наук. пр. — К. : НПУ, 2000. — Вип. 1. — С. 9–21.
6. Ростовський О.Я. Методика викладання музики в основній школі : навч.-метод. посіб. / О.Я. Ростовський. — Т. : Навчальна книга — Богдан, 2001. — 216 с.
7. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна і мистецька : навч. посіб. / О.П. Рудницька. — Т. : Навчальна книга — Богдан, 2005. — 360 с.
8. Щолокова О.П. Основи професійної художньо-естетичної підготовки майбутнього вчителя / О.П. Щолокова. — К. : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 1996. — 170 с.
9. Ли Цзюньшен. Развитие хорового искусства и воспитание талантов хоровых дирижеров / Ли Цзюньшен // Педагогика и профессия. — 2006. — № 11. — С. 85–86.
10. Лянь Лю. Состояние и тенденции развития системы хорового искусства в Китае [Електронний ресурс] / Лянь Лю // Культура України. — 2013. — Вип. 42. — Режим доступу : <http://www.ic.ac.kharkov.ua/RIO/kultura42/ku42-p2/16.pdf>
11. Фен Ибинь. Вопросы реформы системы профессионального хорового образования в педагогических вузах / Фен Ибинь // Музыка Китая. — 2004. — № 3. — С. 113–114.
12. Максименко С.Д. Загальна психологія: підручник / С.Д. Максименко, В.О. Зайчук, В.В. Клименко, М.В. Папуча, В.О. Соловієнко ; за заг. ред. С.Д. Максименка. — Вінниця : Нова Книга, 2004. — 704 с.